

ПРОЕКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ НА УРОКАХ ГЕОГРАФІЇ

У концепції розвитку загальної середньої освіти ставиться завдання по формуванню цілісної системи універсальних знань, умінь, навичок, а також досвіду самостійної діяльності та особистої відповідальності учнів, тобто ключових компетенцій, визначаючих сучасну якість змісту освіти [2]. Відбувається переведення системи освіти із системи, що здійснює процес “проходження програм” і засвоєння сукупності предметних знань, в систему, працюючу на “результат”, на формування певних якостей особистості учня, заданих на даному етапі розвитку суспільства. Система, що стоїть на одній основі – “знаттєвому”, ставить на іншу основу – “компетентносну”.

Для такої побудови необхідні “креслення”, “будматеріали” і спеціалісти. Суспільство, школа, усвідомивши проблеми освіти, не можуть чекати фундаментальних розробок науки, інтуїтивно, емпірично шукає способи рішення проблем, осмислення і концептуальне узагальнення залишаючи теоретичній науці. Виділяються ключові компетентності як освітня мета компетентносноі основи, визначається місце компетентності серед інших результатів освіти, пропонуються способи переорієнтації школи на формування ключових компетентностей учнів і оцінки їх сформованості.

Для реалізації компетентностного підходу в географічній освіті необхідні технології, з допомогою яких:

- створюється середовище (умови) в освітньому процесі для формування компетентностей відміна від традиційної;
- здійснюється перехід на цілі двох основ в усьому УВО;
- здійснюється моніторинг формування результату, заданого як необхідна якість з критеріями за двома основами.

Для формування компетентностей необхідна діяльність. В період шкільного навчання сформована проектна діяльність навіть на елементарному рівні дозволяє організувати самостійну роботу дітей як ціленаправлену і змістовну, наповнити її особистісно значимим смислом, надати організаційні рамки усім видам діяльності, що виконуються в проекті. Для формування якої-небудь компетентності можливо підбирати або розробляти проект, який послужить організаційною рамкою необхідній діяльності. Таку роботу по підбору навчальних проектів можна проводити, коли накопичено і зафіксовано (методично описано) достатньо велика кількість різноманітних

проектів, зібраних у банк даних на електронних носіях або в збірники друкованої продукції.

Крім рішення проблем і задач власне освіти у сучасному суспільстві проектний підхід широко використовується для розв'язання проблем, прийняття рішень. Сучасний рівень розвитку техніки і технологій такий, що все і всі взаємопов'язані, людство знаходиться у більшому ніж раніше взаємовпливові. Діяльність сучасної людини може бути небезвредна, результати її необхідно передбачити, гарантувати безпеку для людського суспільства і природи. Проектування дозволяє наперед до початку якої-небудь справи прорахувати економічну ефективність, добитися оптимальності співвідношення затрат і результативності.

Формування проектної діяльності учнів як психологічного новоутворення необхідне для озброєння його універсальним умінням вирішення різноманітних проблем, у тому числі й освітніх. За Л.С.Виготським, в новій демократичній освіті головною фігурою є сама дитина як суб'єкт власної діяльності; учитель (вихователь), користуючись великими можливостями соціального середовища, в якому живе і діє дитина, може направляти й керувати особистою її діяльністю з метою її дальшого розвитку. Л.С.Виготський вважав, що головною психологічною метою виховання є ціленаправлене й умисне вироблення у дитини нових форм її поведінки, діяльності, тобто планомірна організація її розвитку [1].

Самостійна робота над вирішенням проблеми, отримання конкретного результату і його публічне представлення носить характер проектної діяльності. Враховуючи досвід вітчизняної педагогіки, ми приходимо до висновку, що в сучасному навчанні проектна діяльність повинна використовуватися не замість предметного систематичного навчання, а разом з ним, як компонент системи освіти.

Таким чином, метою сучасної школи є навчання проектуванню як деякому загальнонавчальному універсальному умінню, як деякій компетентності [3]. Увесь комплекс дидактичних психолого-педагогічних і організаційно-управлінських засобів, що дозволяють, перш за все, сформувавши проектну діяльність учня, навчити школяра проектуванню ми називаємо проектним навчанням.

Формування проектної діяльності в рамках класно-урочної системи можливе у випадку переведення освітніх цілей навчально-виховного процесу на цілі двох основ. Оскільки проектування суть послідовне виконання чітко зафіксованої послідовності етапів, на

кожному з яких реалізується певне уміння, ми приходимо до висновку про поелементне формування проектного уміння, а тоді поєднання їх в одне ціле. Для такої роботи знадобиться три види уроків.

Перший вид – проектний урок. Він або включає в себе як складову частину навчальний проект, або цілком складається з роботи над проектом. Урок може бути присвячений реалізації частини, якого-небудь етапу, навчального проекту, здійснюваного в урочній або в урочно-позаурочній формі. Це спеціально виділені в навчальній сітці години, яких не може бути багато через високу затратність роботи над проектом. Вибір форми проведення залежить від виду проекту. Кращою є урочна форма роботи для уникнення перевантаження учнів та вчителя. Передбачається високий ступінь самостійності учнів у виконанні проекту. Актуалізовані географічні знання закріплюються, поглиблюються і розширюються у процесі роботи над проектом і засвоєння нового знання учнів.

Другий вид – урок, на якому немає навчального проекту в повному обсязі, але є елементи проектної діяльності в якій-небудь композиції, що складають частину проекту. Це можуть бути практичні урочні заняття або лабораторні роботи, або який-небудь комбінований урок з включенням фрагментів частково самостійної діяльності учнів. Наприклад, формування мети практичної роботи разом з учителем з наступним самостійним плануванням роботи і постановкою інструментального експерименту (упригол до вибору обладнання і матеріалів), самоаналізом і рефлексією під час презентації результатів. Такі заняття спрямовані на формування проектної діяльності через освоєння її фрагментів, також на закріплення засвоєних географічних теоретичних і практичних знань. (Див. схему – Проектні уроки географії).

Третій вид – урок, на якому крім освоєння предметного змісту відбувається переведення предметних умінь у загальнонавчальні й універсальні. Для цього можливе використання різних традиційних уроків, на яких учням звичайно відводиться пасивна роль слухача, глядача, і повторювача почутого. На цих уроках при розв'язанні задач проектного навчання необхідно перевести учня в активну позицію: дати йому можливість не лише засвоювати готове, але й самостійно або спільно з учителем організувати навчальну діяльність, добувати й аналізувати інформацію, приймати рішення в різноманітних ситуаціях. Зробити це вдається при більшій самостійності і діяльному включенню школярів у навчальний процес.

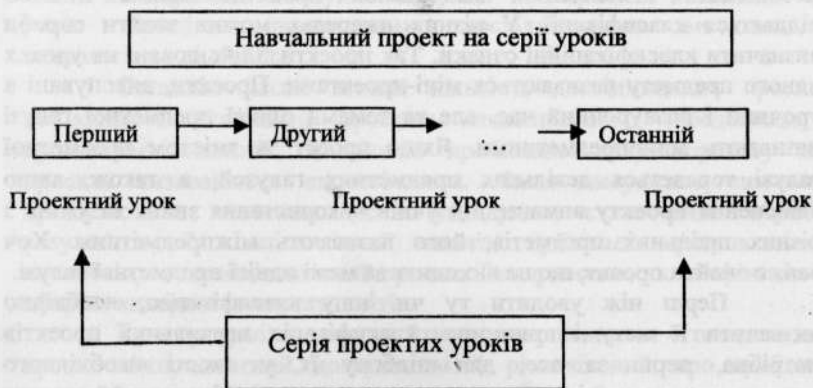
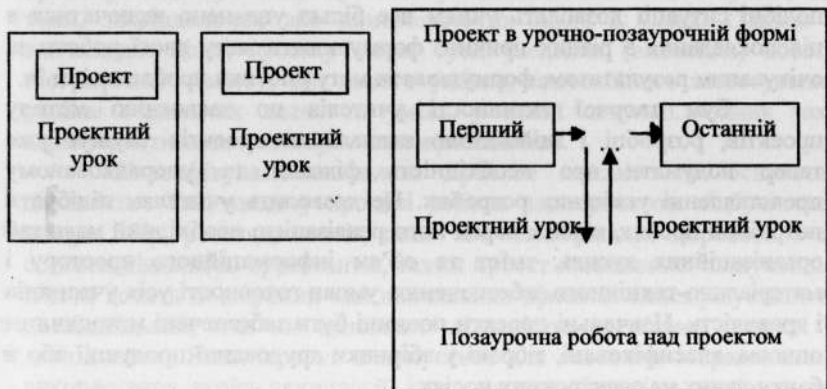

Схема. Проектні уроки географії

Наприклад, якщо замість оголошення учителем мети уроку по вивченню деякої теми або розгляду якого-небудь явища почати з аргументації, пояснення причини розглядання теми, явища, то сформульована тоді мета навчального заняття як наслідок сказаного дасть смисловий акцент на цілепокладання, демонстрація цілепокладання не залишиться непоміченою. Якщо учитель не буде спішити формулювати мету сам, а попросить зробити це дітей разом з ним, тим самим переведе дітей в активну позицію, почнеться

формування універсального уміння цілепокладання. Крок за кроком подібні ситуації дозволять учням все більш упевнено включатися в цілепокладання з різних причин: формулювати мету своєї роботи за очікуваним результатом, формулювати мету рішення проблеми і та ін.

Бум творчої активності учителів по засвоєнню методу проектів, розробці і здійсненню навчальних проектів змушує уже тепер подумати про необхідність фіксації та упорядкованому представленні успішних розробок. Це дозволить учителям підібрати потрібний проект, надати перед його реалізацією необхідний масштаб організаційних зусиль, зміст та об'єм інформаційного простору і матеріально-технічного забезпечення, умови готовності усіх учасників і тривалість. Навчальні проекти повинні бути забезпечені методичним описом, класифіковані, зібрані у збірники друкованої продукції або в банки даних на електронних носіях.

Проблема класифікації, безперечно, належить до питань методології. Різноманіття навчальних проектів велике і воно піддається класифікації. У різних джерелах можна знайти спроби визначити класифікаційні ознаки. Так проекти, здійснювані на уроках одного предмету називаються міні-проектами. Проекти, виконувані в урочний і позаурочний час, але за темами однієї предметної галузі називають монопредметними. Якщо проект за змістом предметної галузі торкається декількох предметних галузей, а також, якщо здійснення проекту вимагає від учнів використання знань та умінь з різних шкільних предметів, його називають міжпредметним. Хоч важко знайти проект, що не виходить за межі однієї предметної галузі.

Перш ніж вводити ту чи іншу класифікацію, необхідно визначити її мету і принципи. класифікація навчальних проектів потрібна, перш за все, для підбору їх у якості необхідного дидактичного матеріалу в проектному навчанні. Навчальний проект учителем може бути адаптований під умови його застосування, тому у названі класифікації вносяться лише характерні ознаки проекту, такі, які обов'язково повинні бути умовою його виконання.

Так, наприклад, різновіковий проект безперечною умовою свого здійснення диктує наявність у групі дітей різного віку. Проект, у роботі над яким бере участь майже вся школа, – загальношкільний. Міжшкільним або міжнародним проекти можуть називатися, якщо у склад учасників входять учні з різних шкіл або з різних країн відповідно.

Навчальний проект розрізняє наявність навчальних і виховних цілей і задач. За навчальними цілями освітня практика

пропонує нам приклади проектів узагальнюючих тем, вступних до теми, закріплюючих або контролюючих знань і умінь. Однією з навчальних цілей проекту може бути введення (вивчення) нового географічного змісту, або нового уміння, самостійного застосування раніше отриманих знань та умінь у новій ситуації. Однак така характеристика не може бути класифікаційною.

Класифікувати навчальні проекти важливо за основною діяльністю. Так, якщо у процесі роботи над проектом відбувається пошук, збір, розгляд, аналіз, опис або класифікація зібраного і це основна діяльність проєктантів, такий проєкт називається пошуковим. Інший досить поширений тип навчальних проєктів класифікується як дослідницький, так як основною діяльністю в такому проєкті є дослідження. Якщо проєкт виконується для освоєння і практичного використання якоїсь технології, і це основна діяльність учнів, такий проєкт називається технологічним. Ці приклади трьох типів проєктів у нашій класифікації показують нам, що такі проєкти вимагають від учнів володіння пошуковими, дослідницькими методами і технологіями відповідно.

Останнім часом велика кількість дослідницьких проєктів пов'язана з вивченням проблем навколишнього середовища, з проблемами екології. За назвою проблемної галузі проєкту такі проєкти називаються екологічними. Якщо висунутою проєктом проблемою є вивчення суспільної думки, статистична обробка результатів, їх соціологічний аналіз, публікація результатів і висновків, то це соціологічний проєкт. Так проводимо класифікацію за сферою використання результатів.

Буде зрозуміло, про що йтиме мова, якщо ми оголосимо, що проєкт міжпредметний, дослідницький, різновіковий, про проблеми життєзабезпечення району проживання. Його буде розглядати той педагог, у якого є достатній рівень компетентності по змісту і методиках, що використовуються у даному проєкті.

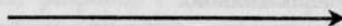
Таким чином, не претендуючи на повноту, ми пропонуємо як одну з можливих систем класифікації навчальних проєктів за наступними підставами (див. схему):

- за основною діяльністю,
- за сферою використання результатів,
- за видами презентацій,
- за використаними технологіями,
- за способом об'єднання результатів на етапі презентації,

- за організаційними формами проведення роботи над проектом, за складом учасників.

Схема. Класифікація навчальних проектів

За провідною діяльністю

- ≈ пошуковий
- ≈ дослідницький
- ≈ технологічний
- ≈ імітаційний
- ≈ конструюючий
- ≈ творчий

За сферою використання результатів

- * екологічний
- * країнознавчий
- * соціологічний
- * краєзнавчий
- * етнографічний
- * лінгвістичний
- * культурологічний
- * маркетинговий
- * економічний
- * шоу бізнесу

За використаними технологіями

- ◆ мультимедіа
- ◆ телекомунікаційний
- ◆ театралізація
- ◆ використовуючий паперопластику
- ◆ використовуючий лоскутну мозаїку

За способом об'єднання результатів на етапі презентації

- мозаїка
- конференція
- конкурс, змагання
- концерт
- самміт

За організаційними формами роботи над проектом по відношенню до предметної урочної системи

- * урочний
- * урочно-позаурочний
- * позаурочний
- * позашкільний

За видами презентації: ♦ видавничий
 ♦ інсценізуючий
 ♦ макетуєчий
 ♦ відео демонстративний
 ♦ комп'ютерно демонстративний
 ♦ Інтернет представницький

За складом учасників: - однокласний
 - міжкласний
 - різновіковий
 - загальношкільний
 - міжшкільний
 - міжнародний

Література

1. Виготський Л.С. Педагогічна психологія / За ред. В.В.Давидова. – М.: Педагогіка, 1991. – 480 с.
2. Концепція розвитку загальної середньої освіти // Освіта України. - №33. – 16 серпня 2000 р.
3. Словник іншомовних слів. За ред. І.В.Льохіна і проф. Ф.Н.Петрова. – М.: Держ. видавництво іншомовних і національних словників, 1949. – С.524.

А.В.Губа

ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНА КУЛЬТУРА ЯК СКЛАДОВА СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТЬОГО МЕНЕДЖЕРА ОСВІТИ

Професійна культура є необхідною умовою вступу суб'єкта праці в суспільні відносини та мірою прояву його базової культури в галузі професійної діяльності. Вона являє собою вимогу суспільства до культурного рівня фахівців і виражається в підвищенні професійної діяльності кожної людини до загальноприйнятих норм продуктивності праці. Її специфіка зумовлена особливостями професійної діяльності індивіда як фахівця, характеризується високим ступенем готовності та творчої здібності до вирішення професійних завдань.

Методологічні підстави і загальнотеоретичні підходи до вивчення проблеми формування професійної культури закладені в працях А.Барабанщикова, А.Бойко, М.Васильєвої, В.Гриньової,